

віту». Більшість картин режисера — екранізації. Сказати б, класика не старіє, а за часів «застою» часом саме «канонізовані» класичні твори давали можливість висловитися про наболілі та цілком актуальні проблеми поточного моменту. Можливо з цієї причини персонажі екранних версій виглядають героями цілком сучасними, як за типологією характерів, так і за світорозумінням. Зрештою, режисер створював свої фільми «за мотивами», використовуючи думку письменника лише як поштовх для втілення власних міркувань.

Для творчої лабораторії Романа Балаяна характерно досліджувати людський характер в стані екзистенційної кризи. Режисера понад усе цікавить психологія героя, кожен, навіть незначний порух його душі, рефлексії та реакції на феномени навколишнього світу. Внутрішні «розбірки» персонажу митцеві завжди видавалися цікавішими за виробничі або політичні конфлікти. Тому навіть за радянських часів Балаян не знімав відверто «радянських» фільмів.

Апологет свободи, Роман Балаян визнає за своїми героями право на будь-який спосіб вирватися з лещат життєвих обставин. Його приваблює пасіонарність, внутрішня свобода, яка у фільмах режисера часто передається через метафору польоту. Чи не тому прагнення до польотів проявлено у тій чи іншій формі у більшості балаянівських фільмів.

«Проблема свободи є наріжним каменем усіх моїх фільмів», — говорить режисер. При цьому застерезливо зауважує: «Тільки не слід плутати свободу з волею! Свобода — це коли не утискуєш свободу іншого».

Виглядає парадоксом, що саме у перебудовчі роки, коли зняття цензурних обмежень п'янило міражем повної свободи, Роман Балаян знімав мало. Ось як сам режисер інтерпретує ситуацію малої кількості кінострічок, знятих ним у період зміни соціально-політичних координат: «Я всім кажу, що після 1985-го року, після «перебудови», коли ми нарешті припинили шукатися на кухні, могли робити що хотіли — реалізувати задуми: знімай, чого душа бажає, а виїшов пшик. Все тому, що ми не мали досвіду свободи. На усьому радянському просторі панувала ментальність невільника, котрий прагне скинути рабовласника, аби зайняти його місце, помститися. На тому культурному просторі ми були цікаві як носії свободи. Тому що її не вистачало — дефіцит. Після звільнення можна було б очікувати, що митці почнуть знімати прості історії — фільми про кохання (щось на кшталт «Мужчина і Жінка»), проте подібну історію могла вигадати лише вільна людина, а ми звикли створювати щось таке викривальне».

Видається, режисерові вдалося доволі точно окреслити параметри внутрішньої несвободи, що виявилась визначальним фактором кінопроцесу кінця 1980-х — початку 1990-х. Сам він все життя намагався бути вільним і був таким, по мірі можливості у рамках обставин, що склалися. Парадоксально, проте у постперебудовчі часи санкціонованого звільнення поступово зникають приховані смисли з фільмів режисера, а разом з ними щезає й інтимна нота сповідальності. Натомість проявляються інтонації болю і співчуття у картинах на сучасному матеріалі — «Два місяці, три сонця» і «Ніч світла». Балаянівські герої шукають себе, продовжуючи свій пошук разом з автором, у картині «Райські птахи». Персонажі цієї стрічки, успадкувавши від своїх попередників — похресників «шістдесятних» — нестримний потяг до свободи, трансформуючи його у метафору польоту і відриву.

Висока культура режисури, глибоке проникнення у внутрішній світ героїв, уміння відчувати живий нерв часу принесли Р. Балаяну та його стрічкам заслужене визнання й популярність як в Україні, так і далеко за її межами. Він — неодноразовий володар престижних премій «Ніка», Державної премії СРСР, призів «Золотий тюльпан», «Золоте плато», інших відзнак кінематографічної доблесті.

Нагороджений також орденом «За заслуги» III ступеня (2001) і орденом «За заслуги» II ступеня (2008). Став першим володарем відзнаки «За розвиток національного кінематографічного мистецтва» (2003), що була започаткована Фондом «Україна 3000».

Так і хочеться перефразувати відомий афоризм Станіслава Єжи Леца: «Не бійтесь власних мрій — вони мають тенденцію втілюватись».

Ірина ЗУБАВІНА

вчений секретар відділення кінематографічного мистецтва НАМ України

ЛЮБОМИР МЕДВІДЬ

До 70-річчя від дня народження

Любомир Мирославович Медвідь — відомий митець, культуролог і педагог, один з провідних фахівців теорії і практики синтезу мистецтв. Його живописна творчість, науково-дослідницька, педагогічна та письменницька діяльність здобули визнання в Україні та за її межами.

Народився ювіляр 10 липня у містечку Варяж Грубешівського повіту (нині Сокальський район Львівської області). 1965 року закінчив Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва. Працював як художник-декоратор салону моделей одягу при проектно-конструкторському інституті легкої промис-

ловості Львівського раднаргоспу (1964–1965), художник-архітектор відділу капітального будівництва Львівського заводу авто навантажування (1965–1966). З 1970 року — член Національної спілки художників України, з 1999 — народний художник України, з 2002 — професор, 2002 року обраний членом-кореспондентом, а 2004 — академіком Національної академії мистецтв України.

За довгі роки, майже півстолітньої плідної педагогічної та наукової праці у Львівській національній академії мистецтв, з 2001 року — як керівник кафедри монументально-декоративного живопису, Л. Медвідь підготував плеяду талановитих майстрів, розробив ряд інноваційних навчальних програм, спрямованих на підготовку майбутніх фахівців високого професійного рівня, зокрема програм нового типу з таких базових дисциплін, як «Рисунок», «Живопис», «Композиція», (1995–2004), видав ряд наукових досліджень з питань форми, змісту мистецької діяльності, синтезу мистецтв, серед яких статті в антології «Українська теоретична думка ХХ століття» (ЛНАМ, Інститут народознавства НАН України, 2012 р.) та інших виданнях. Раніше були опубліковані такі його наукові праці, як «Горизонти» (2001), «Деякі аспекти образності Східної і Західної Церков», «Про енергетику «національного міфу» та «національної культури», «Власні орбіти у вселюдському коловороті», «Дорога Ментуха», «Є. Лисик: монументальність, простір, мораль» (1997–2004).

Живописна творчість Л. Медвідя є оригінальним авторським проявом сучасного професійного мистецтва України, відомого далеко за її межами, вона знайшла широке висвітлення як у засобах масової інформації, так і в сфері мистецької критики. Художник переконаний, що образотворче мистецтво є носієм образу, який безпосередньо репрезентує єдність миттєвого й вічного, тому мистецтво має набирати вагомості у сучасному світі зображень, що з'являються на екранах і моніторах, впливаючи на уявлення, ціннісні орієнтації і свідомість людини. За сучасних умов дефіциту етичних, моральних цінностей образотворче мистецтво має здійснювати потужний виховний вплив на формування світогляду особистості.

Серед живописних творів вирізняються серії «Праслов'яни» (1982–1997), «Передмістя (Периферії)» (1992–1995), «Евакуації» (1994–1998), «Блудний син (Притчі)» (1994–1999), «Ессе homo» (1995–1999), «Terra militaria» (2003–2004) триптих «Евакуація. Мілітарія» (2004), «Ремінісценції» (2009–2010), портрети Лесі Українки, І. Франка, М. Грушевського. 2012 року Л. Медвідь серією робіт «Цивілізація» (2012) взяв участь у виставці, яка зі значним позитивним резонансом відбулася у музеї Хе Шуйфа (Ханчжоу, Китай).

Основні роботи Л. Медвідя знаходяться у збірках Національного музею ім. Андрія Шептицького у Львові, Національного художнього музею України, Третяковської галереї, Львівської національної галереї мистецтв, Київського музею сучасного мистецтва та інших мистецьких установах, а також у приватних збірках Л. Ендрю (США), М. Івасківка, Р. Вжесневського, Канадсько-української мистецької фундації (Канада), музею Хе Шуйфа (Китай) та ін.

Творча, педагогічна і наукова діяльність Л. Медвідя відзначена орденом Князя Ярослава Мудрого V ступеня (2007), Першою премією «Відродження» у Львові (1991), іншими нагородами. Бажаємо Любомиру Мирославовичу подальшої плідної творчої, педагогічної і наукової діяльності, досягнення високих художньо-естетичних та дослідницьких цілей.

Президія НАМ України

ТРОХИ ПРО СЕБЕ, або ЗА БАГАТЬМА ЗАЙЦЯМИ

Академік НАМ України Вадим Скуратівський про самого себе до 70-ліття

Я народився 5-го жовтня 1941 р. на Чернігівщині, себто на території, щойно вже анексованій нацистською імперією. Може, звідси давній мій страх перед Німеччиною всіх її відмінків. Страх, який я не без зусиль намагався подолати, перетворюючи себе на фахового германіста.

Зрештою, не певен, що страх цей мене по тому залишив, — попри все мої дисертації, монографії, статті, присвячені німецькій літературі і взагалі німецькій культурі. Страх цей, однак, який поменшується, коли я, за дорученням моїх сусідів, зустрічаю їх українсько-німецьких онучат, що приїждять із Берліна.

Моя мати, сільська вчителька, виявилась тут набагато сміливішою, хоробрішою за мене: з самого початку і до кінця окупації вона, в ролі партизанської розвідниці-зв'язкової, відстежувала рух окупаційних ешелонів із Заходу на Схід.